

da čovjeka kao osobu i cjelinu, a liječenje svodi na manipuliranje sve skupljim i kompliciranijim strojevima.

Drugi dio govori o antropološkim, etičkim i teološkim pretpostavkama medicinske etike. Autor najprije daje neke podatke o medicinskim i psihičkim vidovima života, umiranja i smrti da onda prijeđe na strogo teološko i etičko polje. U ovim poglavljima dolazi do izražaja ona duboko ljudska i kršćanska perspektiva koja tako često nedostaje u raspravljanjima o medicinskoj etici. Autor zatim načelno govori o značenju i granicama ubojstva u medicini. Ovaj dio je važan da se razluče razni slučajevi i pojmovi koji mogu doći u obzir kad je riječ u »eutanziji« (samoubojstvo, ubojstvo po želji, uništenje »života nevrijednog da živi«, ubojstvo u procesu umiranja itd.). Autor je protivnik eutanazije, čak je u nekim točkama kritičniji od nekih katoličkih autora. Ipak ponegdje ima i razlika, s kojima se katolički moralisti ne bi lako složili, barem ne većina njih. Tako autor kaže: »Ako smatramo u zadnjoj odgovornosti pred Bogom mogućim kao 'ultima ratio' svjesno i izravno dokrajčenje (ubijanje) života... tu mogućnost ubijanja kao 'ultima ratio' ograničavamo jednoznačno na situaciju umirućih« (str. 334). To je dakako slučaj o kome se daje raspravljati, no katolički moralisti nisu skloni da ni u tom slučaju prave iznimke.

Autor se nadalje bavi problematikom medicinske pomoći (Sterbehilfe) i dokle se proteže dužnost da se produžava život. Ako i jesu moralisti protiv eutanazije, ipak oni naglašavaju kako je dio medicinske etike da liječnik po mogućnosti pomogne umirućim pacijentima da dolično umru. I kad liječnik vidi da nema mogućnosti ozdravljenja, još uvijek preostaje mu veliko polje rada, iako ne mora koristiti izravnu eutanaziju. Uzevši u obzir velike mogućnosti koje postoje u današnjoj medicini — a u skoroj budućnosti bit će sve veće — ova problematika postaje sve aktualnijom.

Treći dio govori o mogućnostima i značenju pastoralnog rada u bolnicama, posebice na odjelima intenzivne njege. Zatim je riječ o granicama prava na život i zdravlje. Autor u knjizi dodiruje i onu problematiku koju je izazivao Ivan Ilić svojim poznatim kritikama zdravstvenih institucija.

Teško je upozoriti na sve ono vrijedno u ovoj knjizi. Mnogo toga je još

u fazi preispitivanja i raspravljanja, ali u cjelini dobiva se dojam trijeznog i ozbiljnog rada u duhu kršćanskog humanizma. Knjiga će dobro doći svima onima (teolozi, liječnici, pravnici) koji se žele stručno pozabaviti važnim i suvremenim pitanjima medicinske etike.

Marijan VALKOVIĆ

FERDINAND KLOSTERMANN, KIRCHE — EREIGNIS UND INSTITUTION. Überlegungen zur Herrschafts- und Institutionsproblematik in der Kirche. Herder Verlag, Wien — Freiburg — Basel 1976, strana 156.

Ova je knjiga nastala na temelju predavanja koja je Ferdinand Klostermann održao u Filozofsko-teološkoj visokoj školi u Linzu 1975. godine. Pisac se i u ovome djelu dotakao veoma aktualne teme. Raspravlja o Crkvi kao događaju vjere i kao instituciji. O toj temi raspravlja kao praktičan teolog. Razvija razmišljanja o Crkvi na temelju svojeg iskustva i iskustva i života ostalih vjernika. Ako je teologija uopće refleksija kršćanskog vjerskog iskustva i povijesti vjere, Ponda praktična teologija razmišlja o kršćanskom iskustvu vjere ovdje i danas te ispituje uvjete i okolnosti koji će postojati sutra, u budućnosti.

Pisac raspravlja o Crkvi, dakle o onim zajednicama i ustanovama koje se sve pozivaju na Isusa Krista te svoja vjerska osvjedočenja i iskustva žele drugima da bi i drugi u nasljeđovanju Isusa Krista našli smisao svojeg života. Tema je, kako na početku rekosmo, veoma aktualna. Mnogi naime danas misle — da li s pravom ili nepravom, budućnost će odlučiti — da su kršćanske zajednice već odavno postale »grobovima Božjim« (vidi Adolfs R., Wird die Kirche zum Grab Gottes, Graz 1967), jer da više potamnjuju i preokreću Kristovu nauku negoli je slijede, jer da Krist više u njima nije prisutan i slično. Prema anketi koju je sprovedla Sinoda zapadnonjemačkih katolika proizlazi da 34% mladih katolika između 16. i 29. godine života izjavljuju: »Osjećam se kršćaninom, ali Crkva mi puno ne znači«. Dakle, ukratko: Krist — da, Crkva — ne, događaj vjere — da, institucija — ne!

Pisac u svojim razlaganjima spaja Crkvu kao događaj vjere i kao usta-

novu smatrajući Crkvu ne samo kao događaj vjere — vjera pojedinaca — nego i kao prostor, mjesto, na kojem se ta istinska vjera događa. Promatra Crkvu i kao događaj vjere i kao ustanovu želeći tako osvijestiti smisao Crkve kakav joj je dao sam Isus Krist.

Ova su razmišljanja velik doprinos socijalnoj etici Crkve i bit će od velike pomoći svakome koji ta razmišljanja bude pažljivo slijedio.

A. REBIĆ

KRITIČKO IZDANJE »ACTA SLAVICA CONCILII FLORENTINI«

Acta Slavica Concilii Florentini, Ad fidem manuscriptorum edidit, addita versione latina, Joannes Krajcar, S. I. in Pont. Ins. Orient. stud. professor, in: Concilium Florentinum, Documenta et scriptores, Editum consilio et impensis Pontificii Instituti Orientalium Studiorum, volumen XI, Roma 1976.

Pred pola stoljeća zasnovao je i započeo izdavanje izvora Firentinskog sabora G. Hofmann. Predvidio je jedan svezak za objavljivanje slavenskih akata istog Sabora. Prije deset godina povjeren je taj posao profesoru Papinskog instituta za orijentalne studije Janu Krajcaru, koji ga je 1976. uspješno završio. »Acta Concilii Florentini« posljednji su svezak niza koji donosi dokumente i pripovijedanja o Ferrarsko-Firentinskom saboru (1437-1439). Taj sabor sazvan u svrhu sjedinjenja Grčke i Latinske crkve, jedini je ekumenski sabor na kojem su službeno sudjelovali predstavnici Istočnih Slavena. Predvodio ih je Izidor, metropolita Kijeva i čitave Rusije, Grk koji je rezidirao u Moskvi. Njegova je pratnja brojila oko sto osoba, uključujući tu i sluge. Isticali su se Avramij, biskup Suzdalski i Toma, laik, predstavnik Velikog kneza Tverskoga.

»Acta Slavica Concilii Florentini« na XIV + 168 stranica obuhvaćaju uvodni dio, glavni dio i kazala. Uvodni dio sadrži kratak, ali informativan predgovor, donosi selektivnu bibliografiju i napomene o načinu koji je primijenjen kod izdavanja izvora. Glavni dio ima dva sloja: prvi sadrži pripovijedanja, iskaze a drugi dokumente, pisma. Tekstovi su izdani krajnje kritički, prema suvremenim metodama ediranja, provideni preciznim

kritičkim aparatom i iscrpnim povijesnim komentarom. Uz izvorni slavenski tekst teče usporedo prijevod na latinski. Na kraju publikacije dolazi nekoliko iscrpnih kazala: kazalo biblijskih navoda, težih slavenskih riječi, kazalo osoba što se spominju u objavljenim vrelima, kazalo geografskih mjesta, autora i kazalo stvari.

Izdana građa je, kako je spomenuto, svrstana u dva sloja: pripovijedanja i dokumenti. Među pripovijedanjima, koja tvore prvi sloj edicije, nesumnjivo je s povijesnog stanovišta najvažnije ono prvo »Hođenje mitropolita Isidora na Florentinskij sabor« (str. 7-46). Autor je nepoznat. Zacijelo netko iz Izidorove pratnje, vjerojatno laik. Tu je, što je za nas osobito zanimljivo, opisan prolazak Moskovljana kroz Hrvatsku zimi 1439-40:

Od Mletaka do grada Poreča plovili smo 110 milja, od Poreča do grada Pule 30 milja; tu se dobiva sol iz mora u mjesecu srpnju i kolovozu. I tu je naša lađa ostala 10 dana zbog nepovoljnog vjetra. [...] Od Pule do grada Osora 50 milja. I tu je lađa stajala 10 dana radi vjetra, i tu se također dobiva sol. Do grada Senja je 60 milja. Taj se grad nalazi na Bijelom moru među brdima. Tu smo 17. siječnja izišli iz lađe. Od Senja do Brinja 15 milja, a put ide kroz šume u brdima. I u tim gradovima žive Hrvati (Havratjane), jezika srodna ruskome, a vjere latinske.

Od Modruša do grada Ozlja 20 milja. Taj grad je sazidan od drva, a pod njim je rijeka Kupa. A od Ozlja do grada Jastrebarskog 15 milja, a od Jastrebarskog do utvrde Okić 5 milja. Od Okića do grada Zagreba 20 milja. Taj je grad velik i lijep a pod ugarskim je carem. I u tom gradu vidjesmo srpskoga cesara despota s njegovom caricom i djecom, njegovo je naime srpsko carstvo oborio turski car Murad. U tom smo istom gradu u crkvi vidjeli u kovčegu postavljenu na oltar neraspadnuto tijelo jednog od djece što ih je u Kristovo vrijeme pobio Herod. To smo vidjeli 7. dana mjeseca veljače. Od Zagreba do Rakovca 4 milje i od Rakovca do Križevaca 3 milje. Od Križevaca do Koprivnice 3 milje. Od Koprivnice do rijeke Dra-